

ULUSLARARASI BAKOLARYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

AZİZ BEY HADİSESİ'NDE ANLATIM TEKNİKLERİ VE VAROLUŞSAL ÇIKMAZLAR

Sözcük Sayısı: 3999

Kategori: 1

Araştırma Konusu: Ayfer Tunç'un "Aziz Bey Hadisesi" romanında kullanılan anlatım tekniklerinin ana kahramanın aile, sevgili, uzam ve meslek üzerindeki varoluşsal çabasını anlatmadaki işlevinin incelenmesi

Mayıs 2025

İÇİNDEKİLER

I. Giriş	3
II. Aziz Bey'in Aile İlişkilerinde Var Olma Çabası	5
III. Aziz Bey'in Aşk İlişkilerinde Var Olma Çabası	8
IV. Aziz Bey'in İş Hayatında Var Olma Çabası	13
V. Sonuç	17
VI. Kaynakça	20

I. Giriş

Varoluşçuluk, bireye ve bireyin iç dünyasına hitap etmektedir. Bireyin yaşam serüveninde varlığı, oluşu ve aidiyeti sorgulama sürecini anlatır. Bu durum hayatın geçiş dönemlerinde belirgin bir şekilde kendini gösterir. Büyük değişiklikler ve yeni yaşam biçimlerine ayak uydurma çabası, bireyin kendi varlığına olan kaygısını artırmaktadır. İnsanlar kendilerini tanıyabilmek, bir yere ait hissedebilmek ve hayatlarını düzene koyabilmek isterler. Bu aidiyet duygusu bireylerin varoluşunun temelini anlayabilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Pek çok tanımı olan varoluşçuluk bireyin nasıl ve neden var olduğunu, bu varoluş ilişkili kaygıyı, bireyselliği, diğer insanlarla olan ilişkileri, ölümlülüğünü ve varoluşunun anlamını araştırmaktadır. Varoluşçuluk köklerinden kopmuş ve temelini yitirmiş, geçmişe, tarihe güvenini kaybetmiş, mutsuz ve huzursuz insan varlığını dile getirir. (Özkılıçcı, s.242) Sartre'ye göre bu felsefe daha çok “toplum içinde yaşayan bireyin tehdit altında olduğu, günümüzle gelenek arasında bağlantının koptuğu, insanın manasız bir varlık hâline geldiği, kendi kendini yitirmek tehlikesinin baş gösterdiği yerde” ortaya çıkmaktadır. (Sartre, s.5) Varoluşçulara göre genelgeçer anlamda bir tipten ve karakterden söz edilemez. Birey, hayatı boyunca değişik durumlar karşısındaki seçim yapma sorumluluğu neticesinde değişik tip ve karakterlerle var olabilir. Bu durum en fazla felsefi romanlarda kendisini gösterir. (Karataş, s.2463)

Ayfer Tunç, modern Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Yapıtlarındaki konuları realist bir yaklaşımla kaleme alması onu diğer yazarlardan ayıran özelliğidir. Ayfer Tunç “Aziz Bey Hadisesi” romanında bireyin aile ve aşk ilişkileri ile iş yaşamındaki varoluşsal çabasını yazınsal seçimleri ve anlatım teknikleri aracılığıyla okura sunmuştur.

Yapıt, odak figür Aziz Bey'in hayattaki tutunma çabasını, acılarını, sevinçlerini ve yaşanmışlıklarını konu alır. Yapıtta, Aziz Bey'in varoluş arayışı temel izleklerden biridir. Onu bu arayışa sürükleyen pek çok gerekçe olsa da temelde yer alan olay, kendisine ihanet edecek bir kadına beslediği büyük ve yıpratıcı aşktır. Yapıt, Aziz Bey'in Zeki tarafından işten zalim bir şekilde atılması ile başlar. Bu başlangıç kitabın bitişi ile örtüşen bir bütündür. Aziz Bey yapıt boyunca yaşadığı düşüşler dolayısıyla hep çaresiz hissetmektedir. Bu bağlamda Aziz Bey varoluşunu sorgular. Yaşadığı iniş ve çıkışları kendi yaşamında konumlandırmak isteyen Aziz Bey, hayata karşı her zaman dik duruşlu ve soğukkanlı olmaya çalışmaktadır. Hayata tutunma arzusuyla her olumsuz durumda kendine yeni çözümler arar ve bu çözümler zaman zaman ona aidiyetini sorgulatır. Yabancı bir ülkeye taşınma, yeni bir işe uyum sağlama gibi süreçler onun kimliğine ve varoluşsal yapısına katkıda bulunmaktadır. Büyük değişimler onun kendi varlığını ve yaşamını sorgulamasında önemli bir yer tutar. Aziz Bey, karşılaştığı problemlerle kendine kattığı yeni özellikleri tanımlama yolunda varlık sorunsalı ile sık sık karşı karşıya gelmektedir.

Bu tezin yazılma amacı “Aziz Bey Hadisesi” yapıtının ana sorunsallarından biri olan varoluşçuluk konusudur. Araştırma sorusunda belirtilen Aziz karakterinin aile ilişkilerinde, aşk ilişkilerinde ve meslek hayatında varoluşsal çabasının anlatım teknikleri üzerinden nasıl işlendiği bu tezde analiz edilecektir. Bu konu üç ana alt başlığa bölünecek, ana alt başlıklar: “Aziz Bey'in Aile İlişkilerinde Var Olma Çabası”, “Aziz Bey'in Aşk İlişkilerinde Var Olma Çabası” ve “Aziz Bey'in İş Hayatında Var Olma Çabası” şeklinde olacaktır. “Aziz Bey'in Aile İlişkilerinde Var Olma Çabası” bölümünde, Aziz Bey'in ailevi hayatı ve ailedeki bireylerin Aziz Bey'in varoluşsal sürecindeki rolü ele alınacaktır. “Aziz Bey'in Aşk İlişkilerinde Var Olma Çabası” başlığı altında odak figürün farklı varoluşsal süreçlerde çevresindeki kadınlara olan tutumu ve aşk ilişkilerinin

figür üzerindeki etkisi incelenecektir “Aziz Bey’in İş Hayatında Var Olma Çabası” bölümünde ise odak figürün müzisyenlik hayatında yaşadığı iniş ve çıkışlar detaylandırılacaktır.

II. Aziz Bey’in Aile İlişkilerinde Var Olma Çabası

Ayfer Tunç, yapıtı Aziz Bey Hadisesi’nde odak figür Aziz Bey’in varoluşsal problemini trajik, kurmaca olaylar bütünlüğünde incelemektedir. Aziz Bey’in kendi kimliğini ararken, belli olaylara sürüklenmesini inceleyen yazar, figürün yaşamında varoluşunu konumlandırabilmesinde yaşadığı olaylar kadar figürün aile içi ilişkilerinde şiddetli bir geçimsizlik ve kopukluk olmasının etkisi üzerinde durmaktadır. Aziz Bey’in çocukluğu; kendi kimliğini bulamaması nedeniyle duygusal kişiliğini örtme arzusu ile sert, anlayışsız ve şiddet yanlısı bir adam kimliğine sığınan bir baba ve kocasının onu sürekli olarak ezmesi üzerinden kendini değersizleştiren bir anne ile geçmektedir.

Aziz Bey’in babası, içindeki acıların öfkeye dökülmesinin sebebi olarak kendi babasını görmektedir. “Ama yine de ömrünü kimseye hayır diyemeden, itilip kakıldıkça tamburuna sığınarak geçirmiş babasından kalan tek hatırayı kırıp atmaya gönlü elvermedi, dolabın üstüne kaldırdı bu garip, mahzun sazı.” (Tunç, s.14) alıntısında yazar Aziz Bey’in müzikle tanışmasını sağlayan eski saz ile ilgili geriye dönüş tekniğiyle verdiği baba figürünün özgüvensiz, ezilmiş bir baba ile büyümesinin varoluşsal problemine yansıdığını okuyucuya sunmaktadır. Aziz Bey’in babası kendi babasına benzemek istememiştir ve bu bağlamda kendi kimliğini konumlandırabilmede önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Figürün sürüklendiği varoluşsal problemini gizleme ihtiyacını, yazar iç çözümleme tekniği ile vermektedir: “Fazlasıyla ince ruhlu, devamlı ezilen bir babanın onun gibi ezik, boyun eğen çocuğu olmak yerine taş gibi katı, burnu

havada olmak istedi. Hepsi bu.” (Tunç, s.15) Yazar bu tekniği kullanarak baba figürünün ezilmiş bir babaya benzememek adına büründüğü katı kimliğe dikkat çekmektedir.

Karısını sevmesine rağmen onu sürekli inciten bir baba örneğini yazar, karısına hissettikleri ve yansıttıkları arasındaki tezatlık ilişkisini “Karısı çok çekti elinden. Devamlı çatık kaşlar, yemek tuzlu diye, gömlek ütüsüz diye, ekmek bayat diye durmadan masaya inen bir yumruk, her zaman azarlayan davudi bir baba” (Tunç, s.14) alıntısında kullandığı azarlayan sözcüğündeki sıfat fiil grubu kullanımı ile vermektedir. Yazar bu yazınsal tercih aracılığı ile baba figürünün karısını sevse bile küçük bahaneler ile sürekli sinirini anne figürü üzerinden çıkarttığını ve onu değersizleştirdiğini anlatmaktadır. Odak figür Aziz Bey ise anne ve baba arasında bu şiddetli geçimsizlikle büyüyerek, ürkütücü bir varoluş sürecine sürüklenmektedir.

Babanın bu baskıcı, değersizleştiren tutumu kendisi gibi dik duruşlu olan, onu gururlandırmasını istediği oğluna karşı da böyledir. Bu durum yapıtta kendi içinde problemlili bu babanın oğluna “Aziz” ismini vermesiyle anlaşılır. Odak figüre “saygı duyulan, değerli” anlamlarına gelen bu ismin verilmesi baba figürünün umutlarını simgelerken bu ismin babanın beklentilerini karşılamaması da tezatlık oluşturmaktadır. Babası gerek aile, gerek iş gerekse aşk hayatında oğlu Aziz Bey’i başarısız bulmuş, tercihlerini hiçbir zaman kabullenememiştir.

Yazar baba ile oğlunun arasındaki trajik kavgayla bir babanın oğluna bakmayı ve onu sevmeyi reddetmesine, onu hükümlere boğmasındaki acımasız tutuma dikkat çekmek istemektedir. Aynı zamanda babanın bu şiddet ve geçimsizliğinin hâkimiyet sürdüğü evi “temiz ve şerefli” olarak nitelendirebilmesi, babanın bulundukları durumu görmezden gelmesi ile kurulan trajik çatışmayı verilmektedir. Aziz Bey bu tutum karşısında babasını bir türlü affedemeyen bir birey olarak yetişmiştir. Kendini yaşamında her daim değersiz ve çaresiz hissetmesinin sebebi onu

koruyup kollayan bir babadan yoksun kalmasıdır. Yazar, Aziz Bey'in onu evden kovan babasının yanına döndüğünde yine onunla ilgilenmeyişi "duyduğu kinle kalbi taşlaşmış olan bir baba" sıfat fiil grubu ile betimlemektedir. Aziz Bey'in bir ömür boyu baba sevgisinden mahrum bırakılması varoluşsal sürecinde bireyin kendini değersizleştirmesinde önemli bir rol oynamaktadır. "Demir kapının yüzüne kapatılması" ifadesindeki hem gerçek hem de mecazlı ifade ile Aziz Bey'in ne olursa olsun sevmek, sevilme ve değer görmek için çektiği hasretin yok oluşu simgeleştirilmiştir. Yazar, yüzüne kapanan bu aile bağı kapısının odak figürün varoluşsal problemini oluşturmada önemli bir rol oynadığını anlatmaktadır. Yazar, Aziz Bey için ailevi hayatın nasıl olduğunu babasının geç ama etkisiz farkındalığına karşı hissettikleri ile vermektedir. "Bütün bu hayatı yanlış ilkeler üzerinden kurduğunu kabul ederek eriyip gitmek yerine içinde derin bir kin büyüterek ayakta kalmayı tercih etmişti." (Tunç, s.55) Yazar odak figürün annesinin şiddete ve geçimsizliğe boyun eğmesinin onda yarattığı üzüntüyü, ailevi hayatını "ölüm tablosuna" benzeterek vermektedir. Yazar bu benzetme ile Aziz Bey'in sürekli kavga ve kedere maruz kaldığı aile yaşamının onun adına ölümden farksız olduğu üzerinde durmaktadır.

Yazar, Aziz Bey'in çocukken ailesinin onu bir çocuk gibi masum olmasından ziyade kendi başının çaresine bakmakla yükümlü bir yetişkin olmaya itmesini bir tezatlık üzerinden aktarmaktadır. Aziz Bey yaşadığı hayatın genç dönemlerinde hep yalnız ve çaresiz kalmakta ve bir yetişkin olgunluğu ile hayatta kalmak zorundadır. Eserin sonlarına doğru ise yaşadığı acılardan kaynaklı yılmışlık ve çöküntü, onun bir çocuk gibi masum ve korkak bir birey olmasına sebebiyet vermektedir. Yazar, Aziz Bey'in, yaşların getirdiği bireysel özelliklerine tezat olan özelliklere sığındığını vererek bireyin aile içinde gördüklerinin onu yaşamdan uzaklaştırdığı ve soyutladığı bir yaşama sürüklediğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Aziz Bey'in ailevi ilişkilerinin etkisi ile varoluşunu ararken umutlara kapalı ve çaresiz bir adam olmaya itildiği gözlemlenmektedir.

Aziz Bey'in büyüdükçe babasına benzemesi yapıtta verilen odak figürün varoluşsal dönüşümünün en önemli örneklerinden biridir. "Bu eller tıpkı babasının elleriydi. Ansızın, evlilikleri boyunca bu evin odalarında, memnuniyetsiz bir ifadeyle dolaşan adamın kendisi değil, babası olduğunu fark etti, dehşete kapıldı. Hiç farkına varmadan babası olmuştu." (Tunç, s.64) alıntısından hareketle Aziz Bey, yaşattıkları yüzünden affedemediği babasına dönüşmektedir. Yazar bu içe dönük anlatımı ile odak figürün iç çatışmasını vermektedir.

III. Aziz Bey'in Aşk İlişkilerinde Var Olma Çabası

Odak figür Aziz Bey'in aşk hayatında kadınlara olan tutumu zaman içinde değişiklik gösterir. Aşk hayatının dönüm noktası Maryam 'la olan ilişkisidir. Aziz Bey'de derin yaralar bırakan bu ilişki, varoluşsal sürecinde pişmanlıklar ve kurduğu tüm ilişkilerde yapılan hatalar olarak kendisine geri dönmektedir.

Ayfer Tunç, Aziz Bey Hadisesi yapıtında Aziz Bey'i kadınlarla olan ilişkilerinde romantik ve duygularına yenik düşen bir karakter olarak kurgulamıştır. Aziz Bey'in aşk ilişkilerindeki rolü yapıt boyunca farklı kimliklere bürünmektedir. Yapıtın başlarında yazar, Aziz Bey'in kısa süreli, bir anda kadınları terk edebildiği, ilgisiz ilişkiler yaşadığını anlatmaktadır. Hayatına Maryam'ın girmesiyle Aziz Bey'in duygularının ve manevi yanının öne çıktığı, ilgili ve gerçeğin farkına varamayacak kadar çaresiz bir insana dönüşerek sürekli duygularına yenik düşen eylemlerde bulunduğu görülmektedir. Yazar, Aziz Bey'in hayatındaki Maryam'a kadar olan ve Maryam'dan ayrıldığından sonraki kadınların onun gözünde değersiz, sadece gönül eğlendirmek adına birer obje hâline geldiğine dikkat çekmektedir. Odak figür Aziz Bey'in aşk ilişkilerindeki en son durağı ise Vuslat'tır. Evlendiği bu kadınla ilişkisi anne ve babasının ilişkisinden farksız değildir. Aziz Bey için Vuslat, var oluş sürecindeki acılarını yansıtır, dindirdiği karısıdır. Yazar bu bağlamda

bütün bu ilişkilerde farklı kimliklerle ortaya çıkan Aziz Bey'i aşk hayatındaki var olma çabası bakımından okura yansıtmaktadır.

Aziz Bey'in varoluşsal sürecinde büyük bir katkısı olan ve yazar tarafından "Aziz Bey'in dramı" olarak nitelendirilen aşk ilişkisi Maryam'la olan ilişkisidir. Anlatıcı bu ilişkinin başlarında tatlı bir heyecan ve aşk olduğunu öyküleyici anlatım ile okuyucuya sunmaktadır. Başlarda mutlu gençlik aşkı olan Maryam, Aziz Bey'in değerli hissetmesinde ve kadınlara olan bakışının o zamanlarda değişebilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu gençlik aşkının güzel günleri ise Maryam'ın babasının Beyrut'a gitme isteği ile son bulmaktadır. Odak figürün ilk kırılma anı olan sevdiği kızın gitmesi üzerine hissettiği hüznün, betimleme tekniği ile verilir. "Aziz Bey de ölmedi, ölmedi ama kaçamağı seven olgun kadınların, onun esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti okuyamaz oldu. Zayıfladı, rengi soldu." (Tunç, s.22) anlatımındaki betimlemelerden hareketle odak figürün etrafındaki kadınlara karşı ilgisizleştiği ve terk edilmenin verdiği acının bedenine zamanla yansıdığı anlaşılmaktadır. Yazar bu sürecin onun sevme ve sevmeye verdiği değerın yaşamında önemli bir yer oynadığını ve hayata karşı kendini nötrleyen figürün kendi kimliğini bu kadın ile konumlandırabilmesindeki çaresizliğini göstermek istemektedir. Odak figürün âşık olduğu kadın, anlatıcı tarafından "aşkın kendisinden değil, arkasında bıraktığı hazdan keyif alan" (Tunç, s.23) sıfatı ile nitelendirilmektedir. Yazar bu dil tercihi ile Maryam'ın bu aşka gerçekten inanmadığı ve sadece ilgi istediğini anlatmak istemektedir.

Aziz Bey'in işten kovulması ardından babasının da onu evlatlıktan reddetmesi ile kendini içten içe daha da değersiz hisseden odak figürün hayata tutunabilmek adına bulduğu ilk çare yine ona mektuplar göndererek sevildiğini hissettiren Maryam'la kavuşmak olacaktır. Odak figür, bu

aşk ilişkisi adına hiç tanımadığı bir ülke olan Beyrut'a gider. Odak figür için Beyrut'un alışılmadık ve korku dolu bir uzam olması, figürün var olma çabası altında yalnızlığının ön plana çıkma sorunsalı ile ele alınmaktadır.

Yazar, Maryam ve Aziz'in Beyrut'taki ilk karşılaşmasını “durgun, aşksız, hatta soğuk” olarak nitelendirerek bu aşkın eski değerini ve heyecanını kaybettiğini okuyucuya sunmaktadır. Maryam için ise bu durum yazar tarafından iç çözümleme ve benzetme tekniği ile verilmektedir. “Aziz Bey'in gerçekten çıkıp gelebileceğini hiç aklına getirmemiş, varlığını çok romantik bulduğu bu aşk, mektuplar aracılığıyla oynanan çocukça ve şiirli bir oyun olarak kalacakmış gibi bir his taşımıştı.” (Tunç, s.28) alıntısında yazar, Maryam'ın bu aşkı bir çocuk oyununa benzetmesiyle Maryam için bu ilişkinin gerçekçi bir tarafı kalmadığının üzerinde durmak istemektedir. Maryam'ın, Aziz Bey'de etkilendiği yanların bu karşılaşmada tam tersi bir hâl alarak onu zayıf gösteren birine dönüştürmesi, yazarın odak figürün varoluşundaki tezatlığı ortaya koymasıyla ilişkilidir. “Üstelik karşısında güçlü, kanat geren, dediğim dedik, aşkında bile haşım bir genç adam olarak tanıdığı Aziz Bey yerine; evden atılmış yavru bir köpek gibi şaşkın ve ne yapacağını bilemez, zavallı biri duruyordu.” (Tunç, s.28) alıntısından hareketle yazar Aziz Bey'in kendi aidiyetini oluşturan özelliklerin ardında küçümsenen, aciz ve çaresiz bir ruh hâline büründüğünü okuyucuya sunmaktadır. Bu bağlamda Aziz Bey'in Beyrut'a gidişi, varoluşsal sürecinde ona hayatın iniş ve çıkışlarını öğreten önemli bir süreç olmuştur.

Aziz Bey'in Maryam'ı günlerce beklemesinin ardından bütün ümidini yitirmesi; bu aşk ilişkisinin Aziz Bey'de kalıcı acılar bırakan varoluşsal sürecini oluşturur. Hayatına devam ettikçe ona düş kırıklığı olarak yansıyan bu aşkın yeri Aziz Bey'in içindeki derin kargaşayı daha da derinleştirmektedir. Yazar burada odak figürün kendi varoluşunu değersizleştiren bu kadına

duyduğu öfkeyi içinde sindiremediğini ve bu durumun onun varoluşsal sürecinde derin izler bıraktığına değinmektedir.

Aziz Bey'in varoluşsal sürecinde önemli bir yer olan bir başka ilişkisi ise karısı Vuslat ile olan ilişkisidir. Yazar bu ilişkiyi güçlü, gösterişli bir erkek ve güçsüz, çekingen bir kadın çatışması üzerinden anlatmaktadır. Vuslat'ın hissettikleri:

“Sessiz, sedasız, dikkat çekmemeye çalışarak geçirdiği bunca yıldan sonra giderek artacağı belli olan şöhreti, kendinden emin hâli tavrı ve çarpıcı hareketleriyle ona dev gibi görünen bu adamın çevresinde yarattığı tuhaf ve huzursuz alana girmeye hem can atıyor hem de çok korkuyordu.” (Tunç, s.58)

Sözleri ile verilmektedir. Yazar bu alıntıdan hareketle, toplum yapısında kadınların kendilerinden güçlü gördükleri erkeklerle var olma çabasına dikkat çekmektedir. Bu duruma karşın Aziz Bey için bu ilişkide onu bağlayan duygu acıma duygusu ve aynı zamanda yalnızlığı bilen bu kadının onu teselli edebileceğine dair inancıdır. Yazar aşkın ötesinde Aziz Bey'in teselliye olan bu ihtiyacını “Öylesine bencil düşünceler içindeydi ki Vuslat gibi sessiz, silik, dikkatle bakılmadıkça görülmeyen, varlığına ihtiyaç duyulmadıkça ortaya çıkmayan, o konuşursa dinleyen, sorarsa cevap veren, kısacası hayatı olabildiğince kolaylaştıracak bir kadınla yaşayabileceğini düşünüyor.” (Tunç, s.59) iç çözümlemesi ile vermektedir.

Bu ilişki yıllar boyunca soğuk, soluksuz ve durgun bir ilişkiden ibarettir. Yazar mecazi anlatımı ile ilişki boyunca ilgiden mahrum bırakılan Vuslat'ın hâlini “kırgın bir kalbi taşımaktan yorgun düşen bir kadın” olarak nitelendirir. Aziz Bey bu kadının acısını ancak kendi kariyerinde yaşadığı düşüşler ile fark etmektedir: “Gidecek bir yeri kalmayınca dikkati karısının üstünde

yoğunlaştı. Vuslat'ın çizgileri arasında kaybolmuş hareli gözlerinde keder gördü. Bir öğle üzeri karısının saçlarının neredeyse tümüyle beyazlamış olduğunu fark etti.” (Tunç, s.64) cümlelerinden hareketle yazar Aziz Bey'in aslında Maryam'dan kalan acıların izlerini silebilmek ve aile sıcaklığından yaralanabilmek için her dediğini onaylayacak biri olan Vuslat'ı seçtiğini, evlilikleri boyunca kariyerinde yükselirken ya da iniş çıkışlar yaşarken yalnız iş hayatına odaklandığını ve Vuslat'ın varlığını görmezden geldiğini anlatmak istemektedir.

Karısının durumunu kendi annesine benzeten odak figürün, varoluşsal sürecinde hiç istemese de kendi babasının kimliğine dönüşmesi önemli bir dönüm noktasıdır. Aynı zamanda ezilmiş kadın figürünün devamı vurgusu altında, yazarın bu toplumda değişmeyen kadının zavallı görülen rolüne dikkat çekme arzusu yatmaktadır. Nesilden nesile aktarılan bu varoluş problemi yazar tarafından “affetmediği adamın devamı olmak içini acıttı” ifadesi ile verilmektedir. Aziz Bey'in iç dünyasına Vuslat ile yaşadığı yalan ve şiddet canlısı bu ilişki, pişmanlık ve keder olarak yansımaktadır.

Hem Maryam hem Vuslat, Aziz Bey'in varoluşsal sürecinde birer dönüm noktaları oldukları gibi onun aidiyetini bulabilmesinde önemli roller oynamaktadırlar. Aziz Bey'in Maryam karşısında çaresiz ve duygularına yenik düşen zayıf bir kimlik sergilemesi, Maryam'dan önceki duygu ve duruşunun değiştiğini gösterirken bu can yakan birlikteliğin ayrılıkla sonuçlanması da Aziz Bey'i girdiği bunalımlı süreçte varoluşsal olarak dönüştürmüştür. Bu dönüşümün kendisinde bıraktığı olumsuz yanlarını ise hiç hak etmediği hâlde Vuslat'a yansıtmıştır. Ayfer Tunç, odak figürün hem kendisine hem de başkasına yaşattığı acının onda bir süre sonra pişmanlık yaratmadığını şu cümlelerle anlatmaktadır: “Maryam'ı sevdiğine ne yazık ki hiç pişman olmadığını düşünüyor ve Vuslat'ın tek taraflı, kırgın aşktan pişmanlık duymadığını anlatıyordu.”

(Tunç, s.72). Bunca çekilen ve çektirilen acıdan sonra pişmanlık duyulmuyor oluşunda divan şiirinde rastlanan ayrılık ve acıdan mutluluk duyuma ve o duyguya bağlanma benzerliği görülmektedir.

IV. Aziz Bey'in İş Hayatında Var Olma Çabası

Odak figür Aziz Bey'in hayatına müzik ilk defa çocukken, dolabın üzerinde tozlanmış, dede yadigârı tamburu bulması ile girer. Bütün gün ses çıkaran bu aletin ses ve ahenginden keyif almasına rağmen Aziz Bey müziğe olan yeteneğini, birtakım işlerde çalışarak şansını denedikten sonra fark etmektedir. Aile zoru ile kum çakıl ticareti işinde çalışırken, “geniş ruhunun bütün pencerelerini alabildiğince açtığı, sazının tellerine dokundukça içinin titrediği meyhanelerle” müzisyenlik kariyerine ilk adımını atar. Aziz Bey'in hayatındaki temel dramlarından biri hayatındaki müzik kariyerinin sınırları ve zorluklarıdır. Müzik yeteneğini, yeni eserler yaratmak ve önemli konserlerde yer almak yerine müşterinin zevkine göre çalan mekânlarda kullanmak varoluşsal sürecindeki önemli bir sorunsal olarak ortaya çıkmaktadır.

Müzisyen Aziz Bey'in iş hayatı şöret ve yoksulluk arasında gidip gelen iniş ve çıkışlı bir süreçtir. Çeşitli işlerde ve koşullarda ekmek parasını kazanan odak figürün bu hayatta var olma çabası kendi aidiyetini konumlandırabilmesinde ve belli zorluklarla başa çıkabilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Aziz Bey için sanatçı kişiliği ön plandadır. Yapıtta yazar “müzik” laytmotifini Aziz Bey'in ve çevresindekilerin duygularını aktarmadaki işlevi sebebiyle birçok kez kullanmaktadır. Aziz Bey, müzik sevdasına rağmen babasının onurlu bir oğul yetiştirme arzusu üzerine başka işlerde de çalışmaktadır. Bunlardan bir tanesi kum çakıl ticareti yapan şirkettir. “Her sabah erkenden kalkıp işe gittiğini ve akşam eve vakitlice döndüğünü gören anne ve babası, oğullarının adam olacağına dair umutlar yeşertmeye başladı.” (Tunç, s.16) alıntısından hareketle odak figürün yeteneklerine

ilgisiz kalarak oğullarını kendi düzgün tanımladıkları işte çalışmaya zorlayan anne ve babanın figürdeki etkisi onun kendini değersizleştirmesi yönündedir. Yazar duygusuz, sıradan işin Aziz Bey'in iç dünyasına yansıyışını “hayatın ne çetin bir kavga olduğu” benzetmesi üzerinden vermektedir. Yazar bu dil tercihi ile odak figüre hitap etmeyen bir mesleği yapmaya zorunlu tutulmasının iç dünyasında yaşamla barışık olma bilincini yok ettiğine değinmek istemektedir. Aile baskısı altında cüretkâr bir tutum takınan figür bir süre sonra kendini iş sonrası meyhanede tambur çalarken bulmaktadır.

Aziz Bey işten kovulup Maryam'ın peşinden Beyrut'a gittiğinde bir süre işsiz kalır. Beyrut'un, kendi kimliği arayan odak figür için yabancı olması yazar tarafından “şehrin karışık ve buğulu dili” benzetmesi ile verilmektedir. Yazar bu benzetme ile kendi yurdundaki içtenliği burada yakalamayan figürün şehrin gizemi ve karmaşıklığı arasında kaybolduğuna dikkat çekmek istemektedir. Bu yabancı ve yoksul hayat; Toros figürünün yazarın tabiri ile “hayatını değiştirecek yol” olan teklifi ile sona ermektedir. Şehrin ona yeni bir hayat sunması, Aziz Bey için başta zor ve karmaşıktır. Buna rağmen, yeniden hayata tutunması üzerine yazar Beyrut'u “Sokaklar ıslık ıslıktı, canlıydı. Hâlâ sıcak olan havada tatlı, baygın bir koku vardı. Sanki bir yerlerden havaya keskin bir yasemin kokusu dağılıyor, Aziz Bey'e garip bir şekilde yaşama arzusu veriyordu.” (Tunç, s.37) alıntısı ile iyimser bir dille okuyucuya sunmaktadır. Yazar bu betimleme aracılığı ile varoluşsal süreç altında hayata tutunmaya yeteneği ve müziğe düşkünlüğü ile çare bulan Aziz Bey'in yaşamını sürdürecektir olmasının neşesini uzam üzerinden aktarmaktadır. Odak figür Aziz Bey'in neşeli anlarında huzurlu bir dış uzam yaratılırken çaresiz anlarda karanlık, kederli bir ortam betimlemesi yapılmaktadır. Yazar bu bağlamda duygular arasında kurduğu tezatlık olgusunda uzamların odak figürün var olma çabasındaki etkisini incelemektedir.

Aziz Bey için müzisyenlik kariyeri kendi mutluluğundan öte başkalarını mutlu etmek adına çabalamaya benzemektedir. Bu durum odak figürün kendi aidiyetinden uzaklaşarak soyutlanması olarak yorumlanabilir. Zamanla şöhrete binen ve popülerleşen Aziz Bey’in kariyeri daha sonraları durgunlaşsa da Zeki’nin teklifi ile farklı bir dönüm noktasına geçmektedir. Odak figürün Zeki ile çalışması kariyerinde bir sıçrama yapmasını sağlamaktadır ve bu dönem para kazandığı, maddi açıdan rahat bir yaşam sürdüğü bir süreçtir.

Ayfer Tunç yapıta “acıklı bir hadise” olarak adlandırdığı, Zeki’nin Aziz Bey’i acımasız bir şekilden işten atma kesiti ile başlar. Yapıtının sonuyla bütünleşen bu başlangıç Aziz Bey’in iş hayatındaki mutluluğa son veren dönüm noktası, “müşterinin havasına göre repertuvar değiştirmeye” hâkim olan figürün yeni İstanbul gençlerini “havaya sokamamasıdır.” Bu durumun kendi şöhretini etkileyeceğini düşünen Zeki’nin tavrı ise karamsar ve karısını kaybeden bu adama yardım etmesi gerektiği düşüncesi ile karışıktır. Yazar, Zeki’nin Aziz Bey’in çalmaya gelmesi ile hissettiğini “tuhaf ve kötü” sıfatlarıyla nitelendirmesi figürün içinde zamanla büyüyecek kinin ilk izlerini sunmaktadır. “Aziz Bey’in gözlerinde biriken kederin müşterilere bulaşmasından” korkan Zeki belli etmese de kendi var olma çabasını riske atan bu adama öfkelenerek iç ve dış tezatlığını yaşamaktadır. İçindeki öfkeyi dışarıya olduğu gibi yansıtamıyor oluşu acıklı hadisenin yaşanmasının temelli sebeplerindendir.

Aziz Bey’in kederi çaldığı şarkılardan anlaşılmaktadır. Yazar yapıt boyunca Aziz Bey’in söylediği şarkıların sözlerinin bir kısmını montaj tekniğiyle aktararak onun duygu durumunu ve iç dünyasını bu şarkı sözlerindeki şiirsel anlatım aracılığıyla okura aktarmaktadır.

“Gecenin matemini aşkıma örtüp sarayım.

Gittin artık seni ben nerede bulup yalvarayım.

Şimdi ben tıpkı kaynayan şifasız bir yarayım.

Gittin artık seni ben nerede bulayıp yalvarayım...” (Tunç, s.74)

Burada yazar şiirsel dil tercihi ile Aziz Bey’in kaybettiği ve hâlâ aşkla bağlı olduğu Maryam’a olan özlemini aktarmaktadır. Aziz Bey’in aşk ilişkilerindeki varoluşsal problemin müziğine yansıdığı ve figürün kederini belirgin kıldığı görülmektedir. Yazar, Türk Sanat Müziğine ait şarkı sözlerinin ruhsal çöküntü ve yaşamı da yansıtması algısını da kullanarak Aziz Bey’in iç dünyasını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Yazar diyalog dil tercihi ile Aziz Bey’e bir zamanlar hayranlık duyan Zeki’nin şimdi işe yaramaz olarak gördüğünü ve içinde bitmek bilmeyen bir öfkeye yol açtığını anlatmaktadır. “Nerden çıktı bu moruk? diye sordu. Sesinde önleyemediği bir öfke vardı. Ne bileyim abi? dedi Bahri.” (Tunç, s.81) Aziz Bey, şöhretin sarhoşluğu ve yaşanmışlıkların kederi altında bu öfkenin farkına varamamaktadır. Zeki’nin şiddet yanlısı acımasız işten kovma sahnesi ardından “çamurlu su birikintisine yuvarlanan Aziz Bey’in hâlini yazar “acıklı gözlerle bakan, ıslak bir kedi yavrusuna” benzeterek durumun gerçekliğini anlayamayan “masum, ağlamaklı” Aziz Bey’in çaresizliğini ve umutlarının o yok oluş anını anlatmak istemektedir. Aziz Bey’in bu yaşlı hâlinin bir çocuk veya kedi masumiyetinde oluşu, hayattaki duruşunun gün geçtikçe güçsüzleştiği ve ömür boyu çocuk olabilmenin saflığı ve masumiyetine hasret kaldığının göstergesidir. Aziz Bey’in gençlik yıllarında yaşadıklarının verdiği deneyimle olaylara yetişkin olgunluğu ile yaklaşması gerekirken, yetişkin olduğunda bir çocuk kadar saf ve savunmasız olması, yaşının gereği bir davranış sergilememesi tezatlık ilgisiyle verilmektedir.

İş hayatında var olma çabasının bittiği nokta olan işten kovulma ve Zeki'ye olan güvenin sarsılması olayları, Aziz Bey'in umutlarını tamamıyla kaybetmesine yol açan son nokta olarak okura sunulmaktadır. Yazar umutların yok oluşunu, Zeki tarafından yüzüne “ağır ağır kapanan kapı” ifadesiyle tıpkı Aziz Bey'in ailesi tarafından yüzüne kapatılan kapı gibi simgeleştirmek istemektedir. Aziz Bey, hayatı boyunca aile ve aşk hayatında çektiği acıları iş hayatında örtmek ve unutmak istemektedir. Müziğe son derece bağlı bu figürün varoluşsal sürecinde müzisyenlik hayatında yaşadığı iniş ve çıkışlar kimliğinin ve aidiyetinin oluşmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Aziz Bey'in iş hayatında var olma çabası Ayfer Tunç tarafından bireyin hayattaki yükseliş ve yıkım anlarıyla sürüklendiği varoluşsal süreç ile incelenmektedir.

V. Sonuç

Ayfer Tunç, “Aziz Bey Hadisesi” adlı yapıtında yetersizlik hissi ile büyüyen çocuklarda görülen varoluş bunalımına dikkat çekmektedir. Babadan hakaretlere maruz kalan ve ilgi göremeyen çocukların kendi kimliklerini tanımlamakta zorluk çekmesi olağandır. Anneye şiddet gösteren bir babanın eylemleri ve duygu durumu, yetiştirdiği çocuğun da karakterine yansıyabilmektedir. Ayfer Tunç bu yapıtta varoluşçuluk temasını işlerken baba-oğul ilişkisi ve Türk ailelerinde kadının yeri gibi alt izleklerin de altını çizmektedir. Bununla birlikte Aziz Bey'in çocukluğunu geçirdiği mahalle ve çalıştığı meyhane Türk kültüne ait öğelerle süslenmiştir. Yapıtta yaşanan uzamın bireyin iç dünyasına olan etkisinin olduğu da görülmektedir.

Bu romanda yazar, tesadüf, yanlış kadına âşık olma ve aşkın yaratmış olduğu derin acılar gibi geleneksel konulara yer vermektedir. Âşık olduğu kadın tarafından ihanete uğrayan bireyin etrafına karşı güvensizleşmesi ve sonraki ilişkilerinde karşı tarafı değersizleştirmeye çalışması karşımıza çıkmaktadır. Aziz Bey için en büyük dönüm noktası tek aşkı Maryam'ın peşinden

Beyrut'a gelmesi ve ihanete uğramasıyla oluşmuştur. Aziz Bey'in aile, sevgi ve aşka olan bakışı bu noktadan sonra babası ile özdeşleşir.

Yazar yapıtında meslek seçimlerini toplumsal algılarla ilişkilendirerek bireyin kendini var etme sürecini ele alır. Müzisyen Aziz Bey'in kariyeri, toplumun alt kesimlerine hitap eden mekânlarda şekillenir ve bu süreç onun varoluş sancılarını derinleştirir. Konservatuvar eğitimi ve büyük sahnelerde yer almak yerine, pavyon, gazino gibi mekânlarda müzisyenlik yapması, onun toplum tarafından tam anlamıyla kabul edilmemesine neden olur. Bu durum, Aziz Bey'in sanatçılar ve müzisyenler özelinde yaşadığı mesleki kimlik arayışını, toplumdaki saygınlık eksikliği üzerinden anlamlandırır.

Düşüşler, kırgınlıklar, umutsuzluk ve çaresizlikler Aziz Bey'in kendi karakterini ortaya atabilmesinde büyük değişiklikler yaratmıştır. Böyle farkındalıklar varlığı ve varlığın yaşamını anlamlandırıp, sorgulamasının temel yoludur. Yazar bu varoluşçuluk sorgulamasını anlamlandırabilmek adına yapıtında anlatım tekniklerinden yararlanmaktadır. 3. kişi dil tercihi ve öyküleyici anlatımın yanında yazar uzamları, figürlerin iç dünyalarını ve eylemlerin figürlerdeki yansımalarını okurun zihninde canlandırabilmek adına birçok betimlemeden yararlanırken, karakterleri okuyucuya daha iyi tanıtmak adına sıfat tamlamaları ve benzetmeler de kullanmaktadır. Figürlerin diyalogları ile bütünleşen yapıtta, sanatın ön planda olduğu konu bütünlüğünde müziğin bireylere ne yansıttığını anlatabilmek adına birçok şiirsel dil tercihi kullanımı da gözlenmektedir. Aile, sevgili, uzam ve meslek alanları üzerinden verilen varoluşçuluk çabası; babanın çocuk üzerindeki etkisi, aidiyet vurgusu, memleket-yabancı ülke karşılaştırılması ve iç çözümlemelerin figürler arası ve figürlerin iç dünyasındaki çatışmalara yansıyışı üzerinden verilmektedir. Bu bağlamda, yapıtın bütününde Ayfer Tunç'un anlatım

tekniklerini odak figür Aziz Bey'in varoluşsal dönüşümünü anlatabilmekte bir aracı olarak kullandığı görülmektedir.

VI. Kaynakça

Karataş, C. (2021). *Ana Çizgileriyle Varoluşçuluk ve Türk Edebiyat ve Fikir Hayatındaki*

Yansımalarına Bir Bakış. Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 5(4), 2463-2479.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1007385>.

MORAN, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Özkılıçcı, G. (2023). *Aylak Adam Romanı: Varoluşçu Bir Bakış*. Humanitas, 11(21), 242-262.

Sartre, J. P. (2005). *Varoluşçuluk*. (A. Bezirci, Çev.). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1946).

Tunç, A. (2024). *Aziz Bey Hadisesi*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.